

СОБОРНІСТЬ ЧИ ФЕДЕРАТИВНІСТЬ?

Степан Вовкanych

доктор екон. наук,
професор,
головний науковий співробітник
Інституту
регіональних досліджень
НАН України,
м. Львів

У лютому цього року львів'яни гідно провели в останню дорогу професора *Ярослава Дашкевича* (13.12.1926 — 25.02.2010). Було чимало некрологів. На дев'ятий і сороковий дні місцеві та загальноукраїнські газети віддали належне патріархові української (і не лише) науки, його принциповості та елітарності. Проте, даруйте, у мене закралось почуття якоїсь суспільної вини — чи завжди ми, галичани, як, до речі, українці взагалі — цінуємо свою еліту більше за життя, аніж після смерті? Аби не бути голослівним, пропоную статтю *Я. Дашкевича* "Майбуття України: федерація?", яка була надрукована газетою "Слово" в червні 1991 року. На цю статтю, будучи депутатом Львівської обласної ради 1-го демократичного скликання, я звертав увагу, однак у шумі Галицьких асамблей вона не була почута керівниками депутатського корпусу. Безумовно, що вектор цих Асамблей — економічний, але інші аспекти в державному масштабі не було належно враховано — економіку не можна розглядати поза суспільно-політичним і геополітичним контекстами. Сучасні сподівання наших сусідів, що, мовляв, Україну не можна і не треба завойовувати, її можна купити — підтверджують неновобажання як вітчизняних неофедералістів, так і зовнішніх імперських реваншистів щодо декомпозиції (вислів російських політологів) України.

Перебираючи свій архів, знову в око впала вже поживкла, колись відкладена газетна сторінка... Скануючи її, подумалось: **чому думки геніального вченого не були використані тоді та не використовуються, шкода, й нині для уникнення надуманих спекуляцій адміністративно-територіальним устроєм України в плані протиставлення природної соборності нації — вузько-партійним забаганкам федералізації країни?**

Чому влада в Україні й нині не прислуховується до порад науковців, а до політичних, часто пустопорожніх заяв партійних псевдолідерів? Адже у такий спосіб протиставляємо не лише соборність федералізму, інтеграцію — регіоналізації, а й знання — невігластву, майбуття розвитку самодостатньої держави — її розпаду. "Якби ми вчилися так, як треба", то знали б, що т. зв. "западенці" (новела радянських часів) не вживали словосполучень Східна, Південна чи Центральна Україна, а говорили коротко: *Велика Україна* і за таку переживали. Там, на Великій Україні — Голодомор, репресії, бомбардування, засуха. Тишилися її успіхам, якщо такі траплялися. Якби ми це знали, то у нас не було б старих і новітніх творців зловмисних ідейок фе-

дералізації України, свавільного перетворення всеукраїнського громадсько-політичного об'єднання "Руху" в кишенькову партійку; не було б у ВР амбітних львівських Тарасиків, які бігають від однієї партії до іншої. А мали б, нарешті, серйозне ставлення до інтелекту як потужного ресурсу спільноти, "свою мудрість", опрацьовану *сучасну українську національну Ідею "Україна: соборна, українська і гідна людини" як доктринальну систему духовно-інтелектуального забезпечення процесів державотворення та націєстворення.*

Це мають знати не лише суспільний загал, а насамперед — політичні

лідери, що присягають на Конституції України та Пересопницькому Євангелії служити єдиному українському народові, його соборній, унітарній і соціальній державі. Чи не пора знайти суспільний консенсус і жити за Конституцією України, припинити безкінечне її переписувати "під себе", свою регіональну якусь ідею, звідки вона б не пропонувалася, яку, за *Дашкевичем*, хтось "записав у передвиборній програмі" та ще на угоду сусідові; водночас, заборонити політикам зомбувати Україну постколоніальними прикметниками на кшталт — радянська, соціалістична, федеративна, інтернаціональна і т. ін.

А чесно сказати усій соборній нації: **Україна нині, передовсім, не зі своєї вини є, на жаль, етно-інтелектуальною, котра хоче стати вільною, конкурентоспроможною, демократичною, прагне духовно-інтелектуально і національно відродитися та співпрацювати з вільним світом.**

І "кому на користь", щоб вона такою не реалізувалася?

Перед Вами стаття *Ярослава Дашкевича*, яка, незважаючи на те, що є ровесницею Незалежності України, не втратила своєї актуальності і, мабуть, ще довго не втрачатиме.

МАЙБУТНЯ УКРАЇНА: федерація?

Ярослав Дашкевич

(за матеріалами газети "Слово", червень 1991 р.)

Умоєму розумінні, (а також виходячи з *теорії держави та права*) поняття *федералізму* прямо суперечить *ідеї соборності*. Ще перед виборами до Верховної Ради УРСР з'явилися гасла, що пропонували обміняти ідею соборності на ідею федеративності — внутрішньої федеративності "земель" України, не підводячи, зрештою, під цю останню ідею жодної навіть логічної бази. Зі світової практики відомо, по суті, **три варіанти федеративності**:

1) *така, що складалася історично знизу*, коли до первісного державотворчого ядра поступово приєднувалися далішні землі, території, делегуючи частину своїх прав центрові федерації,— так було з кантонами Швейцарії, штатами США;

2) *накинена згори*, наприклад, окупаційною владою, аби штучно перешкодити утворенню міцного центру, який міг би стати загрозою для сусідів (сучасні Федеративна Республіка Німеччини, Австрія, що сформовані під диктатом на федеративній підставі, щоб не допустити до відродження німецького імперіалізму, — цілком зрозуміло, що федеративність тут ознака не сили, а слабкості держави);

3) *псевдофедеративність* у двох модифікаціях — за порівняно демократичних, але часто й диктаторських режимів Центральної та Південної Америки (наприклад, Бразилія, Мексика), в яких під словом "федерація" розуміють широке самоврядування провінцій, і — друга модифікація — псевдофедеративність російського зразка, виконана у вигляді СРСР, РРФСР, у яких обсяги самоврядування провінцій із гучними назвами республік менші, ніж за латиноамериканських диктатур.

У нас і в наш час ідеї федералізації практично втілилися в тому, що посилюються автономізаційні рухи в окремих республіках, до того ж, ці рухи мають виразну підтримку московського центру й перетворюються на знаряддя

боротьби проти так званого сепаратизму республік. За всієї моєї глибокої симпатії до таких народів як абхазці, осетини в Грузії, гагаузи в Молдові, не підлягає сумніву, що їх використовують у боротьбі проти Тбілісі та Кишинєва, як і поляків у боротьбі проти Вільнюса. Та ще й дуже хитро акцентують на справді реальній національній нетолерантності "нових" націоналізмів — грузинського, молдавського (чи молдавсько-румунського), литовського. У федеративній Росії наростають суперечності між автономіями (або колишніми автономіями, як їх уже називають) та федеративним центром.

В Україні не могла утворитися навіть приблизно аналогічна до становища в Закавказзі, Молдові, Прибалтиці ситуація, бо "новий" український націоналізм (якщо він узагалі існує) не має навіть можливості — за бажання — вдатися хоча б до утисків росіян, що подекуди утворюють компактно заселені етнічні острови, а переважно формують українсько-російське черезсмузжя, до якого, нібито, має незабаром долучитися українсько-кримськотатарсько-російське черезсмузжя в Криму. За такої ситуації, хоч як це дивно й сумно, ті українські демократи, що пропагують ідею регіоналізації, тобто територіального поділу соборної України, подали руку російським шовіністам, які під цим федералістичним гаслом пропагують автономізацію на словах, а сепаратизм — на прикладі Донецько-Криворізького басейну, т. зв. Новоросії, Криму. Цю останню автономізацію вже здійснено, як усім зрозуміло, напевно не задля того, щоб забезпечити права майже мільйонного українського населення Криму, для якого не існує і не існуватиме жодної української школи, як також не задля того, щоб гарантувати права кримськотатарської меншини. У Криму під вивіскою федералізації-автономізації здійснюється шовіністична диктатура російської партократії, яка економічно базується на стрижці купонів од